ANUL VI. No. 20. 29 MAIŬ 1865

NATURA

JURNAL,

PENTRU PROPAGAREA SCIINȚELOR POSITIVE ÎN ROMANIA.

Redactorĭ: Dr. C. ESSARCU și Lt. D. ANANESCU.

Mulți din abonați nostri din districte ăncŏ se plâng că n'aŭ priimit maĭ multe numere din *Natura*, pe care redacția 'și a împlinit datoria a expedui regulat. Constatăm ănc' odată înaintea publiculuĭ că acésta provine din neregularitatea și reaoa organisare a serviciuluĭ postal, și chemăm atenția guvernuluĭ asupra nepăsări despreţuitóre cu care sunt tractate interesele cetățenilor. Sperăm încă în viitor serviciul postal va pune maĭ multă exactitate în împlinirea datoriilor salle.

DD. abonațĭ din capitale și din districte sunt rugați să reclame la redacție orĭ de câte orĭ nu priimesc regulat numerile

INSTRUCȚIA SI EDUCAȚIA

INSTRUCȚIA SUPERIÓRĂ. UTILITATEA UNUĬ INVĂȚĂMÊNT ADMINISTRATIV ȘI POLITIC.

(Urmare.)

> Nĕ se poco io vi dia, da imputar sono
> Chè quanto io posso dar, tutto vi dono.
>
> *Ariosto.*
>
> Daca pucin vĕ daŭ nu sunt de imputat
> Căci cât pot tot vĕ daŭ.

Este saŭ nu adevĕrat că în mâinele unuĭ prefect Guvernul încredințéză interese generale și publice de o importanță mult maĭ gravă decât interesele private ce un particular încredințéză în mâinele unuĭ avocat?

— Fără îndoială da.

Eĭ bine cu tóte astea (cum am ḑis'o și cum o repetăm), pe când unuĭ avocat i se cere garanțiĭ de învĕțătură și capacitate constatată prin studiĭ îndelungate, prin examene și prin diplome, nicĭ o garanție de asemenea natură nu se cere unuĭ administrator, afară numaĭ daca credem că qualitățile grațióse pentru a place unuĭ ministru póte înlocui aceste garanțiĭ.

Pentru un spirit bine cugetător utilitatea într'un Stat a unuĭ învĕțămênt administrativ nu póte fi subiectul uneĭ lungĭ discuțiĭ.

Există însă o sciință administrativă? In alte cuvinte cunoscințele necesariĭ administratorilor ca să exercite partea de autoritate ce le este delegată în interesul general sunt priimitóre de a fi obiectul unuĭ învățămênt theoretic?

Iată prima questiune ce se presintă: Doĭ autorĭ s'aŭ ocupat maĭ cu sémă în Franța cu acéstă questie Edouard Laboulaye [1]) și Emile Lenoel [2]).

Și unul și altul admit că studiul dreptuluĭ este necesariŭ unuĭ administrator. In adevĕr, administratorul în general este o parte a putereĭ executive și pĭntre atribuțiele salle una din celle maĭ importante este de a pune în execuție legile: prima condiție de a executa un lucru este de a'l cunósce.

[1]) Del'Enseignement et du noviciat administratif en Allemagne.
[2]) Des sciences politiques te administratives et de leur enseignement.

D. E. Lenoel (doctor în drept și avocat) susține că studiul dreptului trebuie să constitue partea esențială a învățămêntului administrativ.

D. E. Laboulaye (doctor în drept și profesor de Legislația comparată la Collegiul Franceĭ) susține din contră că studiul dreptuluĭ nu trebuĭe să fie de cât un accesoriŭ, partea cea maĭ puçin considerabilă a învățămêntuluĭ administrativ.

Este evident, ḑice un publicist [1]) că daca administratorul trebuie să cunóscă dreptul, adicŏ regula în virtutea căria lucréză, el trebuie să cunóscă și terrêmul pe care lucréză; trebuie să cunóscă interesele ce e dator să protege și să apere. Decĭ administrația îmbrățișând în cadrul seŭ interesele morale și interesele materiale alle societăți: affacerile interióre și pînŏ la un grad affacerile exterióre alle Statuluĭ: politica, finanțele, agricultura, industria, comerciul, lucrările publice, este clar, că un plan general de educație administrativă trebuie să fie destul de întins ca să inițieze pe futurul administrator în învățămêntul și practica acestor diverse interese. Prin urmare programmul unuĭ învățămênt administrativ ca să fie complect trebuie să coprindă:

Dreptul propriŭ ḑis (parte accesorie.)
Historia pulitică.
Economia politică.
Economia agricolă, industrială, și comercială.
Statistica.
Administrația finanțiară.
Comptabilitatea publică.

Te voiŭ fi ostenind, amabile cititor, prin expunerea unor asemenea ideĭ. Veḑĭ însă că logica ne a condus, vorbind despre lipsele instrucțieĭ superióre, de a atinge acest punct important. Logica asemenea ne ar conduce de a arĕta cum pe lîngă facultățile Universităților nóstre din Iassy și Bucurescĭ, s'ar putea organisa acest învățămênt administrativ și politic ce limitarăm cu óre-care claritate și precisie și cum în fine s'ar complecta printr'un noviçial de câțĭ-va anĭ în corpul ce s'a stabilit pe lîngă consiliul de Stat, corpul *auditorilor* unde se vor iniția prin practica lucrurilor în cunoscința intereselor sociale și politice alle Națieĭ. Vor putea în urmă aspira *auditori* ce aŭ trecute prin acésta filiară a fi administratorĭ, director de ministere, consiliarĭ de Stat, ambasadorĭ la Constantinopoli, saŭ în alte capitale, (când vom dobîndi acest drept...) Și când vor avea onórea să se așeḑe pe băngile corporitor nóstre Legislative saŭ pe băncile ministeriale vor fi bărbațĭ maturĭ și cunoscătorĭ despre alle Terreĭ și vor merita onórea de a guverna pe concetățeni lor, și concetățeni lor le vor recunósce cu bucurie și cu orgoliul superioritatea, prestigiul și autoritatea, si Nația va prospera, și corabia Statuluĭ condusă de piloți experimentațĭ și abili, va pluti mărétă ca să'șĭ implinéscă datinele cu glorie și fericire!....

Dar ne oprim aci pentru astă dată și fiind convinșĭ că va trece âncŏ timp pînŏ când ideea nóstră să fie îmbrățișată, cerem de o camdată să se îndrepteze atenția asupra facultăților existânde și să îngrijéscă autoritățile competinte de viitorul lor precum și de viitorul scholarilor ce es dintr'însele

[1]) Alloury. Veḑĭ jurnal des Débats 1855 Maiŭ. Căria împrumutăm maĭ multe din ideile expuse în acest articol

ESPOSIȚIA NAȚIONALĂ
DE AGRICULTURĂ ȘI INDUSTRIA DIN BUCURESCĬ.

Art. II.

Ne-am silit a arăta în pucine cuvinte care sunt folósele Esposițiunilor. Fie-care a putut înțellege că în timpi noștri când progresul economic este o questiune de viéță pentru tóte popórele, numaĭ este ertat nimenuĭ a sta cu mânele încrucișate; fie-care înțellege că astăḑĭ o națiune nu maĭ póte esista chiar politicesce de cat cu condițiunea de a lucra și a lucra făro preget. Grația Ceruluĭ, am observat cu

cea maĭ vie mulţumire că români aŭ început să înţellégă, şi un numĕr însemnat chiar sunt convinşĭ pe deplin, că una din condiţiunile principale pentru ca România să pótă pĭşi înainte atât politicesce cât şi economicesce, este că fii seĭ să se puie pe muncă. Inerţia, apathia, descuragiarea, sunt cualităţĭ ale popalilor meniţĭ ca să dispară. Noĭ care suntem o naţie vergină, o naţie care n'a luat încă o parte însemnată in marile lupute ale civilisaţiuneĭ moderne; noĭ care abia începem să intrăm în luptă, n'avem să ne temem că va ajunge să ne predomnéscă acelle pasiunĭ şi acele viţiurĭ alle civilisaţiunilor declinînde. Acum am început să ne luăm avêntul, şi dacă ne vom inţellege misiunea, putem fi siguri de a ajunge la resultate mărețe.

Esposiţia din anulŭ acesta ne-a făcut să ne întărim şi maĭ mult în acéstă idee: că Români aŭ tóte qualităţile pentru ca în puçinĭ anĭ să pótă ajunge la un mare grad de desvoltare. Cu câtă plăcere am vĕdut, că abia s'a făcut apel de către guvern şi fie-care s'a întrecut ca să aducă la Esposiţiune câte un obiect. Fabricanţĭ, agricultorĭ, meseriaşĭ, cusătoriţe, eleve din pensionate, tipografĭ, cultivatorĭ săteni, toţĭ cu toţi aŭ alergat să aducă în arena de luptă un obiect: toţĭ aŭ ţinutŭ să arate că muncesc, că 'şĭ daŭ trudă.

N'avem să ne plîngem când la începutul uneĭ instituţiunĭ vin 317 luptătorĭ şi aduc peste 1200 de obiecte. Să fim sănĕtoşĭ şi vom vedea la anul viitor lupta va fi mult maĭ măréţă.

Cadrul jurnaluluĭ nu ne permite ca să intrăm în tóte amănuntele ce reclamă o Esposiţiune. Ar trebui să studiăm obiect cu obiect; să arătĕm folosul fiă-căria fabricaţiune; scopul la care trebue să ţinteze mijlócele trebuitóre pentru cà să pótă ajunge la acest scop. Să ne mărginim a da o idee repede asupra principalelor categoriĭ de obiecte espuse, urmând rênduiala adoptată în clasificaţiunea Regulamentuluĭ de Esposiunĭ decretatŭ în 1863.

Să începem cu florile. Cu tóte că figuréză Orticultura în programul Esposiţiuneĭ, însă după cum scim se face tómnă o a nume Esposiţiune de orticultură. De aceea orticultori noştri aŭ espus prea puçine florĭ şi legumĭ, reservêndu-se pentru lupta ce are să fie peste vre'o treĭ lunĭ. Cu tóte acestea cunoscătorĭ aŭ putut observa o colecţiune de *rose* ale D. Anderlon; o *asclepia carnosa* espusă de D-na Bossel, de o frumuseţe rară; *verbinele maculate* ale D. Anderlon; unŭ magnific *citrus mirtifolia*, alŭ D. Iohan grădinarul; şi în fine o colecţiune de coniferĭ exoticĭ, de fuxiĭ şi alte florĭ espuse de Costovicĭ, grădinarul şef dela grădina Mogoşói. Am observat şi în Esposiţiunea orticolă din anul trecut că D. Costovicĭ se deosibesce prin colecţiunile salle. Plantele cele maĭ rarĭ, cele maĭ delicate, le espune acest dibaciŭ grădinar.

Între legumĭ avem părerea de rĕŭ a o spune, am aflat prea puçine care să presinte atenţiune. Aceea ce căutăm, aceea ce avem nevoia să găsim, sunt legumile timpuriĭ adică, trufandalele. Am găsit nisce fasole verde, pepenĭ galbenĭ, patlagele roşiĭ, castraveţĭ şi alte legumĭ. Asta ne încuragiază a spera că grădinariĭ noştri se vor sili pe viitor a fonda acea industriă a legumilor timpuriĭ (primeurs), atât de preţiósă.

In clasa *Animalelor domestice*, s'aŭ observatŭ vitele de Swiţera espuse de D. Törok, între care unŭ taur tînĕr şi o vacă pestriţă eraŭ de o frumuseţe mare. — Vitele schóleĭ de la Panteleimon, tot de rasă Swiţeră, aŭ atrasŭ atenţiunea, maĭ cu sémă douĭ viţeĭ, unŭ buhaiŭ şi o mînzată. — Intre vitele aduse de la tamazlîcul Statuluĭ, vite provenite din alle Cerniki şi Căldăruşanilor, s'a deosebit oile ţigaĭ şi nisce cîrlane.

Vitele sunt putem ḑice temelia agricultureĭ nóstre. Elle sunt care ne prefac în producte şi în banĭ, o mulţime de nutreţŭ care altŭ-feliŭ ar fi rĕmas neîntrebuinţat. De dênsele atîrnă munca câmpuluĭ. De aceea am fi dorit să vedem cât maĭ multe vite la esposiţiune. Să ne mulţumim însă pentru început: tot începutul îşĭ are dificultăţile salle.

In clasa *Productelor Agricole* cu tóte înpotrivirile timpuluĭ din anul trecut totuşĭ s'aŭ adus multe producte.

Între grâne s'aŭ deosebit cele espuse de DD: I. Marghiloman, Vasilache George, Conzelman, şi Vîrnavŭ dela Batosanĭ.

Schóla de la Panteleimon a espus o colecţiune de 100 soiurĭ de seminţe de plante alimentare, furagiére, oxifere, tinctoriale, aromatice, textile şi narcotice. Ovĕsurile şi Orzurile golaşe, peste 10 varietăţĭ, aŭ atras atenţiunea visitatorilor. Domnia sa D. Ministru din-Intru, a manifestat dorinţa ca celle maĭ însemnate să se respîndéscă în ţéră

Grânele DD. Vasilache George proprietar din judeţul Olt şi D. I Marghiloman, proprietar culti-

vator din Buzeŭ meritǎ distincţiune. Aceştĭ domnĭ sunt uni dintre ceĭ d'ânteiŭ cultivatorĭ românĭ; fie-care cultivǎ dupo regulele celle maĭ raţionale şi cu instrumente perfecţionate.

Intre *Vinurĭ* s'aŭ deosebitŭ cele espuse de D. N. Pĭcleanu care a adus şi vin din 1828; şi acelle espuse de D. Debenov şi Simulescu; apoĭ acele espuse de DD. Ferichidy şi Filitis.

Fabricaţia vinurilor dup' óre-care regulĭ abia a început la noĭ numaĭ de câţĭ-va anĭ, şi deja vinurile, atât roşiĭ câtŭ şi albe, se deosebesc prin qualităţile lor. Podgonile din Dealu-Mare, Drăgăşanĭ, Odobeştĭ şi Catnarĭ suntŭ renumite. In prea pucine localităţĭ se găsesc dealurĭ maĭ priinciόse pentru cultura viilorŭ, ca în ţérra nóstră. Suntem convişĭ, că dacă vinticultori românĭ vor urma pe calea care aŭ apucat, peste pucinĭ anĭ vinurile nóstre vor fi renumite în Europa, şi vor da nascere unuĭ comerciŭ de esportaţiune care ne va aduce folósele ce aduce Franciei vinḑarea vinurilor sale.

Juriul Esposiţiuneĭ a observat cu destulă părere de rĕŭ că între espositori de vinurĭ n'a figurat nicĭ unul din vestitele podgorĭĭ din Catnarĭ, şi numaĭ unul din Odobeştĭ. Odobeştiĭ şi Catnari sunt podgoriĭ renumite, şi nu ne îndoim că dacă s'arŭ fi adus vinurĭ din aceste localităţĭ, arŭ fi ţinut concurinţa cu celle maĭ renumite.

Intre tutunurĭ s'aŭ deosebitŭ cele espuse de D. George Stănulescu. D-sa se ocupă de maĭ mulţĭ anĭ cu cultura acesteĭ plante narcotice şi tutunurile ce produce sunt căutate în comerciu. Dupe D. Stănulescu vine D. Papadopolu de la Pantelimon, june cu mare răbdare şi multă stăruinţă, şi D. Caludescu a espus o boccea bine făcută şi ţigărĭ.

Astă-ḑĭ când cultura tutunuluĭ încă nu este perfecţionată la noĭ totuşĭ dobîndim folóse însemnate. Să continuăm pe calea ce am apucat şi să fim singurĭ că vom ajunge să nu maĭ avem câtuşĭ de pucină nevoiă de tutunurile străine; ba din potrivă vom procura noĭ străinilor, şi maĭ alesŭ Turcilorŭ, care chiar astăḑĭ fumă tutun de al nostru.

Economia Domestică. A fost admirabil representată în lumânărĭ de stearine şi 'n săpunurĭ, prin D. Falqier Blanc şi $C^{omp.}$ Fabrica acestor domnĭ este aşeḑată la Galaţĭ, şi dup' arĕtarea ce fac, deja se fabrică pe fie-care an 1,300,000 pachete de lumânărĭ stearine, 1,000,000 oca săpun şi 900,000 oca de lumînărĭ de seŭ. Acéstă fabrică însemnată şi atât de trebuinciósă ţerreĭ, nu numaĭ că satisface trebuinţele locale, dar esportă şi în Turcia o mare cătăţime de producte! In oraşele dupo marginea Dunăriĭ maĭ că nu afli producte din alte fabricĭ de lumînărĭ.

Ne-a părut rĕŭ că n'am vĕḑut alăturĭ cu acéstă fabrică şi productele fabricate în stabilimentulŭ D. N. Bălénu, cel d'ânteiŭ, care a fondat în ţérră o fabrică de lumînărĭ stearine. Reputaţia lumînărilor fabricate în stabilimentul D. Bălénu este conoscută de toţĭ şi întrec pe acelea din fabricile cele maĭ renumite din Europa.

D-eĭ Văduva Zinca Anastasiu, a espus o colecţiune de céră roşie, fabricată în Bucurescĭ. Amŭ fost încântaţĭ vĕḑênd damă, care dupŏ cum ni s'a spus, are o familie numĕrósă, şi continuă o fabricaţiune atât de folositóre. Noĭ aducém şi aducem încă céră roşie din Rusia şi din alte ţerĭ. N'ar fi óre cu putinţă să ne scăpăm de acest tribut ce plătim pe nedrept şi să ne fabricăm céră ?

Intre obiectele espuse în acéstă categorie am observat o pereche cĭorapĭ de o fineţă şi de o lucrătură rară, lucraţĭ de cuviósa maĭca Efrosina de la Monastirea Mamu, despre care vom avea ocasiune a vorbi la pînzeturĭ.

(Va urma).

P. S. Aurelian.

VOLTZIA HETEROPHYLA

ORIGINA CĂRBUNILOR DE PĂMENT.

In No. 10 al Natureĭ am vorbit în general despre formarea globuluĭ pămêntesc, despre phasele prin care a trecut ca să ajungă în starea de astăḑĭ, şi despre fiinţele vieţuitóre, animale şi vegetale care s'aŭ succes pe suprafacia luĭ pênŏ la apariţiunea omuluĭ[1]). Toţĭ sciŭ din săpăturĭ că cója pămêntuluĭ este formată din materiĭ deosebite, precum: nisip, argil, calcar, gresie, gips, sare, cărbunĭ de pămênt etc. fie-care avênd etatea şi modul for-

1) Vedeţi Natura din 1862 No 47, pag. 373.

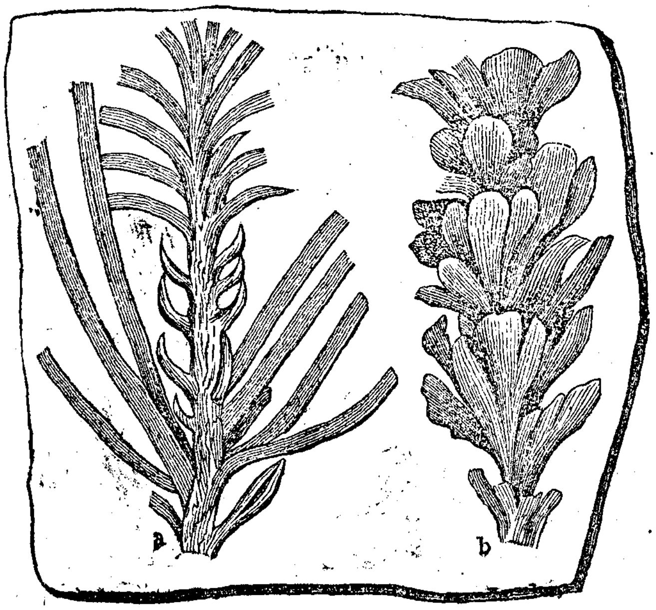
mațiunii differit. Toți câți aŭ visitat exposiția industrială și agricolă din casele D-luĭ Heliade aŭ vĕḑut la intrare maĭ multe roce, lignit și cărbunĭ de pămênt din țérra nóstră și negreșit s'o fi întrebat cine-va ce sunt acești cărbunĭ?

Cărbuni de pămênt jócă un rol așa de important în industria modernă și merită să atragă atenția nóstră. Intr'adevĕr nu este astăḑi o fabrică, un atelier de industrie în Europa unde să nu se întrebuințeze cărbunĭ de pămênt; locomotivele pe uscat și vasele pe ape sunt puse în mișcare prin ajutorul acestuĭ precios combustibil fărŏ de care omul ar fi tăiat tóte pădurile dupŏ pămênt și tot nu'ĭ ar fi ajuns. La noĭ tóte trebuințele domestice, adicŏ: prepararea alimentelor, și încălḑitul se fac prin arderea lemnelor, care aŭ devenit din ce în ce maĭ scumpe și vor deveni ancŏ și maĭ scumpe, daca nu se vor lua mĕsurĭ pentru taierea pădurilor; pe când în alte țerrĭ se face cu cărbunĭ de pămênt; căcĭ eĭ aŭ un îndoit avantagiŭ: 1⁰ a da maĭ multă căldură în proporție egale și 2⁰ d'a fi mult maĭ eftinĭ de cât lemnele.

Origina lor este de natură vegetală, adicŏ: provin din descompunerea și carbonisarea arborilor prin acțiunea agenților physicĭ și chimicĭ.

Dupŏ cum am ḑis și altă-dată toțĭ geologiĭ se unesc a divide în patru periόde marĭ, timpul ce a trebuit pămêntuluĭ ca să se desvolte pînă să ajungă în starea d'a priimi pe om. Aste periόde iaŭ numirile dup' ordinul formațiuneĭ lor de primitiv, secundar, tertiar și quaternar; fie-care subdivisindu-se în maĭ multe epoce, deosebite unele de altele, atât dupŏ natura rocelor, cât și dupŏ aceea a fossiliilor. Cójia pămêntuluĭ s'a îngroșat prin duoĕ felurĭ de roce: unele formate de sus în jos prin acțiunea foculuĭ (roce plutonice), și altele de jos în sus prin acțiunea apeĭ (roce neptuniane); iar suprafacia luĭ a fost succesiv populată de ființe vietuitóre animale și vegetale cu totul deosebite și între dînsele și de celle de astăḑĭ.

Una din epocele perioděĭ primitive este cea Carboniferă. — Atuncĭ căldura era mult maĭ mare, atmosphera era încărcată de acid Carbonic și exista pe suprafacia pămêntuluĭ nisce plante gigantice care acum nu se maĭ găsesc de cât în stare fossilă, când însă cója pământuluĭ s'a lăssat în jos, apa, în virtutea legilor equilibruluĭ, s'a precipitat, a făcut invasie pe uscat și ast-fel cataclismul a inundat acele pădurĭ gigantice; arborĭ desrădăcinațĭ prin acțiunea apeĭ, tîrâțĭ din locul lor saŭ nedesrădăcinațĭ, frânțĭ și grămădițĭ uni peste alțĭ, aŭ format straturĭ maĭ mult saŭ maĭ pucin puternice. Supușĭ apoĭ la acțiunea căldureĭ care atuncĭ era fórte considerabilă s'aŭ prefăcut în cărbunĭ, dupŏ cum se prefac lemnele în foc, și fiind-că se găsesc în pămênt le a dat numele de cărbunĭ de pămênt.

Voltzia heterophyla.

Straturĭ de cărbunĭ de pămênt se găsesc în maĭ multe puncturĭ alle globuluĭ în Anglia, Francia, Germania, Belgia, în România (dar sunt neexplotațĭ) și maĭ cu sémă în America septentrională. In unele locurĭ din astă din urmă țérră se găsesc pădurĭ întregĭ fossile, adicŏ: trunchiurĭ de arborĭ nedesrădăcinațĭ și carbonisațĭ pe loc și acoperițĭ cu straturĭ de altă natură.

Ḑisserăm maĭ sus că acest product al natureĭ este cel maĭ precios combustibil, care, deosebit de încălḑit servă la fabricarea gazuluĭ de luminat prin distilație; ceea ce remâne este un fel de cărbune poros numit cok, care este asemenea un bun conbulstibil,

Una din plantele caracteristice ce se află în primile epoce ale perioděĭ secondare este *Voltzia heterophylla* (veḑĭ allăturata gravură), care dupŏ studiile renumituluĭ botanist Apolph Brongniart pro-

fessor de Botanică la museul de istoria naturale din Paris, astă plantă fossilă este din familia Coniferilor, adico: din aceéşĭ familie cu bradul, pinul, cedrul şi ciparosul.

Acésta este o probă evidentă că în fiecare epocă geologică a esistat pe suprafacia pămêntuluĭ câte o floră deosebită.

A.

EPOC' ANTEISTORICĂ A OMULUĬ.

Am vorbit în Nr. 10 al Natureĭ despre epoca de pétră şi cea de bronz in Scandinavia, Să venim acum a examina şi în Elveţia şi să le consparăm împreună, ca să ne convingem că civilisaţia modernă a trecut printr'o mulţime de phase intermediare pînă să ajungă în starea în care se află. Pe fundul unuĭ lac din Elveţia s'aŭ găsit multe şirurĭ de parĭ bătuţĭ şi roşĭ pe jumătate de apă, precum maĭ multe antichitățĭ amestecate la un loc. Când s'a luat în d'apprópe băgare de sémă, s'a rocunoscut că acestea nu eraŭ alt-ce-va de cât remăşiţe de vechĭ locuinţe marine unde altă dată fussesseră oraşe saŭ sate zidite pe parĭ şi pe urmă cotropite şi prăpădite de apă. Intre acelle zidirĭ pe parĭ, s'a recunoscut că unele sunt din epoca de pétră, fiind că între mulţimea obiectelor de pétră, de lemn şi de óse nu s'aŭ găsit urme de metal; zidirĭ de felulŭ acesta se găsesc assemenea pe ţermurile unuĭ lac nu departe de Berna, precum şi pe ţermurile laculuĭ Geneva. Pe d'altă parte se găsesc zidirĭ şi din epoca de bronz, şi una din celle maĭ însemnate localitățĭ este lacul Biel din Elveţia cunoscut de toţĭ pescari, pentru că n'aruncă nicĭ odată undiţile, de frică să nu se rupă; acolo s'aŭ găsit 500 ace de pĕr de bronz, 40 topóre, fărŏ a socoti alte maĭ multe obiecte tot d'acel metal.

Afară d'acestea s'a descoperit că in lacul Newchatel sunt locuinţe marine din epoca de fer, pentru că s'aŭ găsit acolo săbiĭ galice şi securĭ de fer. Existinţa oraşelor pe taracĭ în Europa dupŏ introducerea feruluĭ, se dovedesce ăncŏ printr'un passagiŭ al luĭ Herodot unde ḑice că:

„Peonieni pe la aniĭ 520 înaintea luĭ Chr. „n'aŭ putut fi învinşĭ. Casele lor eraŭ zidite pe ta„racĭ fórte înalţĭ bătuţĭ în lacŭ şi aşeḑate pe scân„durĭ legate cu fer. Pe platoŭ era o colibă la care „conducea o punte îngustă făcută dintr'o singură scân„dură ast-fel în cât luându-se scândura, coliba remâ„nea isolată etc.

Remăşiţe d'alte zidirĭ pe taracĭ s'aŭ găsit în lacul Annecy în Savoia; în Irlanda sunt cunoscute sub nume de *Crannoges* nişte zidirĭ formând ca un fel de insule artificiale, care în secolul 17-lea servea de refugiŭ în timpi de revoltă.

Assemenea insule artificiale se observă şi în Elveţia, spre ex: în miḑlocul unuĭ lac de lângŏ Soleur, precum şi în alte lacurĭ la distanţe de câte o jumătate poştie. Resturĭ de zidirĭ pe taracĭ s'aŭ găsit în Brandemburg în mijlocul lacurilor de turbă, în Hanovra, în Danemarka şi chiar la Canada în America. La o distanţă de treĭ mile departe de Kopenhaga s'aŭ găsit instrumente vechĭ, bucăţĭ de óle şi de cărbunĭ şi óse fărămate în care se recunósce întrebuinţarea cuţitelor şi alte instrumente conservate bine în turbă.

Dar se póte pune întrebarea ce a făcut pe locuitoriĭ elveţianĭ să 'şĭ construe locuinţele lor în apă? se vede că frica d'a nu fi attacaţĭ de neamicĭ 'ĭ-a îndemnat la assemenea construcţiĭ.

Se crede că Romaniĭ aŭ fost ceĭ d'ântêiŭ care aŭ adus arta d'a face case de cărămidă, căcĭ înaintea lor, tóte zidirile pare că eraŭ de lemn şi de pămênt, dupŏ cum le-a găsit Iuliŭ Cesar la Galĭ. Dar assemenea case puteaŭ lesne să le aprinḑă şi să le dărîme; din contra o zidire pe taracĭ era apărată de orĭ ce inemicu, îndată ce se ridica puntea cea îngustă şi intrarea era oprită de maĭ multe rîndurĭ de taracĭ.

Importanţa acestor locuinţe este însemnătóre, fiind că garanta pe locuitorĭ de attacurile şi amestecul sĕlbaticilor; apoĭ fiind şi desse lupte între triburĭ îĭ făcea să trăiască isolaţĭ apărându-se şi attacându-se între dênşi.

Când ânsĕ a venit epoca de fer, societatea a maĭ progressat, s'a întrodus óre-care centralisare, triburile isolate aŭ început a se apropia, a se într'uni, luptele aŭ încetat şi zidirile pe taracĭ aŭ devenit din ce în ce maĭ rarĭ până aŭ dispărut.

Obiectele găsite într'aceste localitățĭ din sudu Elveţieĭ eraŭ făcute de óse de animale tóte crăpate ca să se scótă dintr'însele măduva, şi multe póртă

chiar urmele instrumentelor cu care s'a deschis; dar se vede că instrumentele lor nu eraŭ aşa de ascuţite ca ale locuitorilor din Danemarka, pentru că în Elveţia maĭ nu se găsesc acele frumóse cremenĭ, ci maĭ mult serpentină şi dioritā. Instrumentele din Elveţia sémănă cu celle de la nord, dar nu sunt făcute d'aceiaşĭ materie, spre ex. la nord, săgeţile de cremene, ferestraele dintr'o singură bucată de cremene în formă de seceră să găsesc în abundenţă, pe când în Elveţia se găsesc securĭ de piatră şi de serpentină, arare orĭ săgeţĭ cu vêrful de cristal de munte, pene de piatră bine ascuţite pe o parte iar pe alta cu mânerĭ de córne de cerb, pietriş, lipit pe lemn.

Casele pe taracĭ din Elveţia se vede c'aveaŭ forme rotunde făcute de împletiturĭ de trestie şi tencuite pe din ântru cu var. Cesar a găsit în Galia zidirĭ de forma acésta, dupŏ cum se vĕd representate în bas relievurĭ pe colóna luĭ Antonin de la Roma. In epoca de bronz analogiile sunt assemenea marĭ în Elveţia şi la Nord: acelle securĭ, săbiĭ, topóre, lăncĭ, bracelete şi alte ornamente se gâsesc în ambele localităţĭ.

Epoca de fer s'a descoperit în Elveţia maĭ de curând şi cea maĭ importantă găsire s'a făcut lângă Berna într'o adâncime întinsă, care negreşit pare c'ar fi fost un câmp de resbel, acolo s'aŭ găsit o mulţime de obiecte de fer, precum: ferărie de căruţe, róte cu şinele lor, maĭ multe felurĭ de arme, între care celle maĭ multe eraŭ iatagane galice cu duoĕ ascuţiturĭ, bucăţĭ de cămăşĭ de fer, zăbale de caĭ, dar nicĭ o potcóvă cu tóte că la osul picióre-lor caĭ nu avea nicĭ o vătĕmare. Printre dênsele eraŭ amestecate şi obiecte de bronz: cătărămĭ, olărie, sticlărie, o móră de mană şi maĭ multe bucăţĭ de monedă de bronz turnate în Marsilia din timpul înflorireĭ artelor grecieĭ, purtând pe oparte cel maĭ perfect cap al luĭ Apollon coronat cu laurĭ, iar pe ceĭ-l'altă un taur cu inscripţia ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΩΝ.

S'aŭ găsit unele de origina greco-masaliotă precum şi monede barbare de tumbac; altele şi indigene semănând cu celle gallo-barbare purtând numele şefilor Elveţiani precum *Orgetorix*; inscripţiile sunt cu littere *elene* saŭ etrusce, şi dupŏ cum observă autori, Cesar a găsit în Elveţia întrebuinţarea alfabetuluĭ elen. Este de însemnat cu tóte acestea că armele de fer de la nord eraŭ d'o perfecţie care se apropie de cea de astăḑĭ, precum ciocane, iatagane de oţel, săbiĭ, vêrfurĭ de lăncĭ cu ornamente de argint. In nordul ItalieĭI ş'al Europeĭ saŭ descoperit o *mulţime* de obiecte differite în styllul etrusc: probă că stilul etrusc, nu c'a fost cel maĭ vechĭ, dar a intrat în elementul roman. Cel maĭ frumos ornament de stylul acesta este la museul din Berna, assemenea la museul din Copenhaga se găsesc antiquităţĭ şi ornamenet de bronz de stylul Asyrian, precum: vase, leĭ etc., fiind că sémănă cu ceĭ de la Ninive din timpi Semiramideĭ. Dupŏ celle ce vedem se pare că epoca de fer din Elveţia şi de la nord coincide cu epoca civilisaţiuni elenice.

Iată cum Archeologia ne vine într'ajutor spre a putea cunósce antiquităţile îngropate în pământ în differitele epoce ante-istorice, arătându-ne phasele prin care a trecut civilisaţia modernă.

CĂLDURA
IN PUNCTUL DE VEDERE MEDICAL ŞI HYGIENIC.

(urmare)

Ţi s'a vorbit, amabile cititor, în numĕrul, precedent despre căldură, despre isvórele eĭ (physice, mecanice şi chimice) şi ţi s'a ḑis câte-va cuvinte despre *căldura animală*, adicŏ, despre aceea căldură ce se produce la interiorul animalelor, graţie unor phenomene de combustie despre care, din causa complicaţieĭ lor, nu 'ţĭ voiŭ vorbi.

Aşĭ dori astă-dată a 'ţĭ ḑice câte-va cuvinte asupra căldureĭ în punctul de vedere medical şi hygienic.

Aĭ băgat, făr' îndoială, de sémă, că vara, când căldura este mare, pofta de mâncare este mică; în general mănâncă cine-va maĭ pucin vara de cât iarna. Acésta perdere a pofteĭ de a mânca este o însciinţare din partea prevĕḑătóreĭ Nature că nu trebue cine-va să se siléscă a introduce marĭ quantităţĭ de alimente în stomac sub pretext de a 'şĭ întreţine puterile. Cu tóte acestea când pofta de mâncare se perde cu totul nu este reŭ, maĭ cu sémă pentru persónele debilitate (slabe), de a căta a excita cu moderaţie acésta poftă prin ceea ce se numesce în hygienă *condimente*, adicŏ: piper, sardele, salade, mustard, hrean, sărăturĭ, acriturĭ etc.

Tóte aceste condimente deséptă pe de o parte pofta de a mânca, iar pe de alta excită stomacul (membrana sa internă) şi în urma acesteĭ excitărĭ se varsă în cavitatea stomacală un liquid (sucul gastric) care lucréză mult pentru a digera (mistui) bucatele.

In climele calde (Italia, Sicilia. Africa etc....) *populaţiile*, făr' a sci multă physiologie, cunoscŭ aceste proprietăţĭ alle codimintelor şi se servă mult de dînsele. Nu trebue însă cine-va a abusa de elle, căcĭ excesul lor provócă iritaţiĭ, durerĭ şi în urmă bóle de stomac. Avertisment persónelor din Bucurescĭ şi ţérra Românéscă cărora le plac mult aceste condimente, aceste sărăturĭ, acriturĭ şi *pipărăturĭ*.

Un alt effect al căldureĭ este transpiraţia ce se face prin piele (năduşéla) şi evaporaţia ce se săvîrşesce prin plămoni. Acéstă transpiraţia şi acéstă evaporaţie sunt principalele midlóce de răcorélă. S'a vêdut individe suferind în cuptóre o temperatură fórte înnaltă de 60, 80, 100 şi chiar 115 grade. (Cea maĭ mare temperatură la noĭ în ţérră nu trece peste 40 grade). Se citeză casul uneĭ fete de brutar ce putea să stea în timp de un quart de oră într'un cuptor încăldit pînă la temperatura necesarie pentru cócerea pâineĭ. Acéstă experienţă, pe care învăţaţi nu voiaŭ s'o crédă, fu repetată în public în Londra de doĭ învăţaţĭ (Fordyce şi Blagden).

Eĭ bine dacă póte cine-va sufferi temperaturĭ aşa de înnalte, acésta provine din causa transpiraţieĭ, care cum diserăm constituă puternice midlóce de răcorélă. Physica explică fórte lesne perderea de căldură ce se produce ast-fel.

Vêdurăm maĭ sus că animalele şi prin urmare şi omul produc căldura interióră, afară de căldura ce le vine din *mediul ambiant*, adică din locul şi atmosphera în care trăiesc. Eĭ bine, acéstă căldură este produsă în mare quantitate printr'o alimentaţie în care intră multe substanţe grase. Cuhnia grasă ce domină în celle maĭ multe case din capitala nóstră produce dar căldură. Nu crede amabile cititor, că voiŭ să glumesc, de aşŭ fi sigur că scii physiologie şi medicină aşŭ intra în amăruntur̆ sciinţifice ca să'ţi prob într'un mod mathematic acest adevĕr. Cuhnia nóstră póte dar fi bună iarna, maĭ cu sémă pentru aceea care um-blă şi muncesc în frig, dar vara este vătămătóre nu atât pentru că măresce căldura ce simţim, pentru că se activă transpiraţia (lucrurĭ fórte incomode) dar pentru o altă causă care este gravă: Ascultă bine: Maĭ tóte bólele de ficat de care sufferă compatrioţiĭ noştri (şi sciĭ cât aste bóle sunt de numeróse), trebuiesc atribuite cuhnieĭ nóstre şi excesuluĭ de substanţe grase de care ne hrănim, iar pe de altă parte, lipseĭ de exerciţiŭ muscular, de preumblărĭ pe jos, de neactivitate şi indolenţă cu un cuvênt. Ficatul în urma unuĭ regim şi uneĭ hygiene atât de puçin intelliginte devine cu încetul bolnav, şi bólele se agravéză, şi viaţa devine neplăcută, şi caracterul posomorît etc. ! . . . şi chiamă în urmă bolnavul la doctori care îĭ dă miĭ de doctoriĭ, unele maĭ infecte de cât altele, unele maĭ inutile daca nu maĭ vătĕmătóre de cât altele; şi 'şĭ petrece viaţa *drogêndu-se*, şi sufferind fără însă a voi să'şĭ chimbe regimul şi să adopte o hygienă intelligintă ceea ce ar fi de o sută şi de o mie de orĭ maĭ folositor, de cât tóte *drogele* pe care bietul medic e silit să'ĭ administre de şi e convins că elle nu vor aduce multă sănĕtate bolnavuluĭ sĕŭ.

Un alt effect al căldureĭ este *excitaţia nervósă*. O mare activitate nervósă se observă într'adevĕr la populaţiile climelor calde. Acéstă activitate este probată prin predominanţa temperamentelor nervóse, prin vivacitatea imaginaţieĭ, prin mobilitatea impresiilor şi, din nenorocire, prin presenta unor malatiĭ nervóse ce se desvolt maĭ cu sémă la femeĭ.

Alienaţiile mintale sunt maĭ dese la popoli din climele calde de cât la popoli ce locuesc ţerrile frigurόse. Systemul nervos e maĭ mult excitat, creeri se ostenesc maĭ mult, imaginaţia maĭ vie, maĭ mobilă şi maĭ impresionabilă se passionéză maĭ lesne, judiţiul fiind maĭ slab, o idee fixă, o *monomanie* póte maĭ lesne să o domine, individul cu un cuvênt póte maĭ lesne înebuni.

Intr'unul din numerile viitóre, tractând despre alienaţiĭ mintale, vom vorbi şi despre o adevĕrată bólă ce pare a se introduce în societatea nóstră *Grandomania*, care a înnebunit cu totul pe uni, iar pe alţi 'ĭ-a redus într'o stare ast-fel încât Românul să le dicê: *Le lipsesce o dógă.*

Abonamentele se fac la redacţiune, Strada Seraphim (ce'ĭ dice şi a Pensionatuluĭ) lângă Colţea, No. 10 şi în Passagiul român la librăria D-luĭ Danielopolu.

Typographia Naţională a luĭ Stephan Rassidescu. Strada Germană, Otelu German No. 2.